

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

27 päivänä toukokuuta 2004*

Asiassa C-285/02,

jonka Verwaltungsgericht Minden (Saksa) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Edeltraud Elsner-Lakeberg

vastaan

Land Nordrhein-Westfalen

ennakkoratkaisun EY 141 artiklan ja miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 10 päivänä helmikuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/117/ETY (EYVL L 45, s. 19) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann (esittelevä tuomari) sekä tuomarit A. La Pergola, S. von Bahr, R. Silva de Lapuerta ja K. Lenaerts,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Elsner-Lakeberg, edustajanaan Rechtsanwalt H. Bubenzer,

— Land Nordrhein-Westfalen, asiamiehenään A. Machwirth,

— Saksan hallitus, asiamiehenään M. Lumma,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään N. Yerrell ja H. Kreppel,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.10.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Verwaltungsgesicht Minden (Saksa) on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 26.7.2002 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 2.8.2002, EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 10 päivänä helmikuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/117/ETY (EYVL L 45, s. 19) 141 artiklan tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty Elsner-Lakebergin ja hänen työnantajansa Nordrhein-Westfalenin osavaltion välisessä riita-asiassa, joka koskee Elsner-Lakebergin vaatimusta saada korvaus tekemistään lisätyötunneista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

- 3 Direktiivin 75/117 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Perustamissopimuksen 119 artiklan mukaisella miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteella, jäljempänä ’samapalkkaisuusperiaate’, tarkoitetaan sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamista kaikista samasta tai samanarvoisesta työstä maksettavaan korvaukseen vaikuttavista tekijöistä ja ehdoista.

— — ”

Kansallinen lainsäädäntö

- 4 Beamtenengesetz für das Land Nordrhein-Westfalenin (Nordrhein-Westfalenin osavaltion virkamieslaki), sellaisena kuin se on julkaistu 1.5.1981 (GV NRW, s. 234), 78 a §:n nojalla virkamiesten on tehtävä lisätyötunteja silloin, kun työtehtävät sitä edellyttävät. Mikäli lisätyö ylittää viisi tuntia kuukaudessa, se on korvattava koko tehtyä lisätyötä vastaavalla tuntimäärällä vapaata. Mikäli tämän korvaavan vapaan myöntäminen ei ole yksikön edun mukaista, tietyt virkamiehet voivat saada korvauksen vastaavista lisätyötunneista.

5 Verordnung über die Gewährung von Mehrarbeitsvergütung für Beamten (lisätyökorvauksen maksamisesta virkamiehelle annettu asetus), joka on annettu 13.3.1992 (BGBl. 1992 I, s. 528), sellaisena kuin se on muutettuna 3.12.1998 (BGBl. 1998 I, s. 3494), 5 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään, että kun on kyse lisätyöstä opetuslalla, kolme opetustuntia vastaa viittä työtuntia.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

6 Elsner-Lakeberg, joka on asemaltaan virkamies, työskentelee osa-aikaisesti yläasteen opettajana Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa. Kokopäiväiset opettajat opettavat oppilaitoksessa 24,5 tuntia viikossa, mikä vastaa neljän viikon keskiarvon perusteella 98:aa tuntia kuukaudessa, kun taas Elsner-Lakeberg opettaa siellä 15 viikkotuntia eli 60 tuntia kuukaudessa.

7 Vuoden 1999 joulukuussa Elsner-Lakebergin oli opetettava 2,5 lisätuntia. Hänen vaatimuksensa saada korvausta näiden tuntien johdosta hylättiin sillä perusteella, että asiaan sovellettavan lainsäädännön mukaan virkasuhteiselle opettajalle korvaan tehdyt lisäopetustunnit ainoastaan, mikäli nämä tunnit ylittävät kolme tuntia kuukaudessa. Hän ei näin ollen saanut mitään korvausta tekemistään ylimääräisistä 2,5 opetustunnista.

8 Kun oikaisuvaatimusmenettely ei johtanut tulokseen, kantaja saattoi asian Verwaltungsgericht Mindenin käsiteltäväksi.

- 9 Koska Verwaltungsgericht Minden katsoi, että asia, jonka Elsner-Lakeberg oli saattanut sen käsiteltäväksi, vaati yhteisön oikeuden tulkintaa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Soveltuuko se, että osa-aikaisille — samoin kuin kokopäiväisille — virkasuhteessa oleville naispuolisille ja miespuolisille opettajille ei makseta Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa korvausta lisätyöstä, jos lisätyö ei ylitä kolmea opetustuntia kalenterikuukaudessa, yhteen EY 141 artiklan ja [direktiivin 75/117] kanssa?”

Ennakkoratkaisukysymys

- 10 Kysymyksellään ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, onko EY 141 artiklaa ja direktiivin 75/117 1 artiklaa tulkittava niin, että ne ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan osa-aikaiset opettajat eivät saa — kuten eivät kokopäiväiset opettajatkaan — mitään korvausta lisätyötunneista, kun lisätyö ei ylitä kolmea tuntia kalenterikuukaudessa.
- 11 Nordrhein-Westfalenin osavaltio ja Saksan hallitus korostavat, että osa-aikaisia opettajia kohdellaan täsmälleen samalla tavalla kuin kokopäiväisiä opettajia. Kaikilla opettajilla on oikeus korvaukseen lisätunneista, jos niitä on enemmän kuin kolme. Tällöin kyseiset tunnit korvataan täsmälleen samalla tavalla. Samapalkkaus on

kyseisen osavaltion ja Saksan hallituksen mukaan turvattu sekä normaalin työajan että lisätuntien osalta.

- 12 Näin ollen on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan samapalkkaisuusperiaate mies- ja naispuolisten työntekijöiden välillä, sellaisena kuin se vahvistettu EY 141 artiklassa ja direktiivin 75/117 1 artiklassa, edellyttää, että samasta tai samanarvoisesta työstä maksettavaan korvaukseen vaikuttavissa tekijöissä ja ehdoissa kaikki sukupuoleen perustuva syrjintä on kielletty, sikäli kuin erilainen kohtelu ei ole perusteltavissa sellaisella päämäärällä, joka ei mitenkään liity sukupuoleen tai sikäli kuin se ei ole tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi (ks. vastaavasti mm. asia C-236/98, JämO, tuomio 30.3.2000, Kok. 2000, s. I-2189, 36 kohta ja asia C-381/99, Brunnhofer, tuomio 26.6.2001, Kok. 2001 s. I-4961, 27 ja 28 kohta).
- 13 Niinpä osa-aikaisten työntekijöiden osalta yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että epäedullisessa asemassa olevaan ryhmään kuuluviin henkilöihin, miehiin tai naisiin, on sovellettava samoja säännöksiä kuin muihinkin työntekijöihin oikeassa suhteessa heidän työaikaansa nähden (asia C-33/89, Kowalska, tuomio 27.6.1990, Kok. 1990, s. I-2591, 19 kohta).
- 14 EY 141 artiklan ja direktiivin 75/117 1 artiklassa tarkoitettuun palkan käsitteeseen kuuluvat myös vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kaikki edut, jotka maksetaan rahana tai luontoisetuna, välittömästi tai tulevaisuudessa, jos työnantaja maksaa ne, vaikka välillisestikin, työntekijälle hänen suorittamastaan työstä (ks. mm. asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990, Kok. 1990, s. I-1889, 12 kohta ja em. asia Brunnhofer, tuomion 33 kohta).

- 15 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa lisäksi, että tarkasteltaessa menetelmää, jolla varmistetaan samapalkkaisuusperiaatteen noudattaminen verrattaessa kyseessä olevien työntekijöiden palkkoja, todellinen avoimuus, joka mahdollistaa tehokkaan valvonnan, turvataan ainoastaan, jos samapalkkaisuusperiaatetta sovelletaan mies- ja naispuolisille työntekijöille myönnetyn palkan kuhunkin osaan, eikä riittävää ole se, että työntekijöille myönnettyjä etuja tarkastellaan kokonaisuutena (em. asia Barber, tuomion 34 ja 35 kohta ja em. asia Brunnhofer, tuomion 35 kohta). Näin ollen on verrattava erikseen tavallisen työajan ja lisätyötuntien perusteella saatavaa palkkaa.
- 16 Pääasiassa lisätyötunneilta maksettava korvaus on etu, jonka Nordrhein-Westfalenin osavaltio maksaa opettajille heidän suorittamastaan työstä.
- 17 Jos tämä korvaus on sama siltä osin kuin oikeus korvaukseen lisätyötunneista syntyy osa-aikaisille opettajille ainoastaan kolmen lisätunnin jälkeen samoin kuin kokopäiväisille opettajille, on kuitenkin syytä todeta, että kolme lisätyötuntia on osa-aikaisille opettajille suurempi rasitus kuin kokopäiväisille opettajille. Jos nimittäin kokopäiväisen opettajan on työskenneltävä kolme tuntia kuukausittaisen 98 työtunnin lisäksi eli noin kolme prosenttia enemmän, saadakseen korvauksen näistä lisätyötunneista, osa-aikaisen opettajan on työskenneltävä kolme tuntia kuukausittaisen 60 tunnin lisäksi eli noin viisi prosenttia enemmän. Kun otetaan huomioon, että osa-aikaisille opettajille lisätuntien lukumäärää, joka oikeuttaa korvaukseen, ei ole alennettu oikeassa suhteessa heidän työaikaansa nähden, on kysymyksessä näin ollen heihin kohdistuva erilainen kohtelu suhteessa kokopäiväisiin opettajiin heidän tekemiensä lisäopetustuntien korvaamisen osalta.

18 Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista ensinnäkin, vaikuttaako kysymyksessä olevasta lainsäädännöstä johtuva erilainen kohtelu huomattavasti useammin naisiin kuin miehiin, ja toiseksi, vastaako tämä erilainen kohtelu sellaista päämäärää, joka ei mitenkään liity tiettyyn sukupuoleen, ja onko se tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi (ks. vastaavasti asia C-278/93, Freers ja Speckmann, tuomio 7.3.1996, Kok. 1993, s. I-1165, 28 kohta).

19 Näin ollen esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että EY 141 artiklaa ja direktiivin 75/117 1 artiklaa on tulkittava siten, että ne estävät sellaisen kansallisen lainsäädännön, jonka mukaan osa-aikaiset opettajat eivät saa — kuten eivät kokopäiväiset opettajatkaan — mitään korvausta, kun lisätyö ei ylitä kolmea tuntia kalenterikuukaudessa, jos kyseinen erilainen kohtelu vaikuttaa lukumäärältään huomattavasti useampaan naiseen kuin mieheen ja jos tällainen erilainen kohtelu ei ole perusteltavissa sellaisella päämäärällä, joka ei mitenkään liity tiettyyn sukupuoleen, tai jos se ei ole tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi.

Oikeudenkäyntikulut

20 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut Verwaltungsgericht Mindenin 26.7.2002 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

EY 141 artiklaa ja miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 10 päivänä helmikuuta 1975 annetun neuvoston direktiivin 75/117/ETY 1 artiklaa on tulkittava siten, että ne estävät sellaisen kansallisen lainsäädännön, jonka mukaan osa-aikaiset opettajat eivät saa — kuten eivät kokopäiväiset opettajatkaan — mitään korvausta lisätyötunneilta, kun lisätyö ei ylitä kolmea tuntia kalenterikuukaudessa, jos kyseinen erilainen kohtelu vaikuttaa lukumäärältään huomattavasti useampaan naiseen kuin mieheen ja jos tällainen erilainen kohtelu ei ole perusteltavissa sellaisella päämäärällä, joka ei mitenkään liity tiettyyn sukupuoleen, tai jos se ei ole tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi.

Jann

La Pergola

von Bahr

Silva de Lapuerta

Lenaerts

Julistettiin Luxemburgissa 27 päivänä toukokuuta 2004.

R. Grass

P. Jann

kirjaaja

ensimmäisen jaoston puheenjohtaja